

Heideggerovo uvedení do ústřední pasáže o bytí nejsoucího (236e-264b)

Jan Štern

- Výchozím bodem zkoumání je sedmá definice sofisty, která je paradoxní – tento paradox je vyjádřen cizincem ve větě 236e a následující.

- Heideggerovými slovy: předpokládáme takové odkrývání, které je zároveň zakrýváním.

- Máme tedy dvojí formulaci definice sofisty:

1) *fainesthai kai dokein, einai de mé*

2) *legein men atta, aléthé de mé*

- Tím se dle Heidegger ukazuje, že další pojednání o nejsoucím se bude orientovat na fenomény *doxa* (mínění) a *logos*.

- Mezi těmito dvěma fenomény je podle Heideggera větší příbuznost, než by se na první pohled zdálo; Heidegger věnuje tomuto problému velkou pozornost.

- *Doxadzein* znamená „být nějakého názoru“, „být o něčem přesvědčen“; Heidegger odkazuje k dialogu *Theaitétos*, kde Platón na otázku, co je to *epistémé* (pravé vědění), odpovídá nejprve negativně (187a3), totiž že vědění nespočívá ve smyslovém vnímání, nýbrž v *doxadzein* (tj. v mínění).

- *Doxadzein* je pak definováno jako „ono jméno, které má duše, kdykoli se sama o sobě zabývá jsoucný“ (189e) – v tomto zabývání se jsoucný tedy nehraje žádnou roli *aisthésis*.

- *Epistémé* je tedy (na rozdíl od smyslového vnímání) mínění o něčem; Heideggerovými slovy: vlastní poznání se tedy nezakládá na vnímání stolu – tohoto konkrétního stolu, jeho „zde a nyní“, nýbrž se vztahuje k tomu, „co“ tu je, ke stolu jako takovému (v jeho bytí, můžeme dodat). Stůl jako takový nemůžeme vidět očima, pouze duší, pomocí *nús*.

- *Theaet.* 189e: pozitivní výklad, co je *doxa*: *doxa*, tedy tento názor a mínění (*dianoeisthai*), je určeno jako *logos*, jako řeč, kterou duše vede sama se sebou a k sobě *Diexerchesthai* – tato definice potom koresponduje s tím, jak popisuje Platón dialektiku v *Soph.* 253b10.

- Rozdíl je tedy v tom, že *doxa* je řeč, jejímž smyslem není sdílení s druhým, nýbrž samotné osvojení si „viděného“ v jeho nezakrytosti.

- Stejně tak, jako bylo *doxa* interpretováno jako *logos*, je v *Sofistovi dianoia*, tj. vlastní myšlení, výslovně určeno jakožto *dialogos* (263e3 – 264a9); *dianoein* je dialog.

- Heidegger vyzdvihuje důraz, který je kladen na ono „dia“, tedy na *Auseinandernehmen* ve smyslu *diairesis*.

- A vzhledem k tomu, že je *dianoein* pochopeno jakožto *dialogos*, tedy jako řeč duše se sebou samou a k sobě samé, tak *legein*, podle toho, jak je určeno v *dialektiké*, není nic jiného než *noein*. *Dialegesthai* je tedy *noein* v zesíleném smyslu.

- Analogie mezi *fainesthai*, *dokein* a *legein* tedy není překvapivá a je založena na ztotožnění *doxa* a *logos*.

- Tím se tedy dostáváme k ústřední pasáži, ve které s Platón rozhoduje, že se odchýlí od Parmenidovské tradice.

- Heidegger k tomu poznamenává, následující: chválí Platóna za autentický způsob vypořádání se s minulostí – nepodlehli romantické představě, že je možné se nějakým skokem osvobodit od dějin; naopak, co je potřeba vykonat, je osvobození dějin pro nás, osvobození od tzv. tradice, která zakrývá a znemožňuje nám těžít z výdobytků minulých zkoumání.

- Heidegger uzavírá: bezohlednost vůči tradici je úctou před minulostí - osvojení si minulosti je možné jen skrze destrukci tradice.

- Platónovo vypořádání se s Parmenidovským zákazem tedy neprobíhá formou škrtnutí, nýbrž přezkoušení (*theasómetha*).

- Platónovým návrhem tedy je pokusit se nejsoucí nějak vyslovit – Theaitétos v tom nevidí obtíž, neboť okamžitě ztratí ze zřetele, co by termín „nejsoucí“ mohl vůbec vyjadřovat – Heidegger v tom vidí určitý úpadek na rovinu „řeči“, užití neautentické řeči, která je vlastní sofistům.

- Platón Theaitétovi pomůže reformulací otázky: „Na co by toto slovo mohlo mířit?“ A Theaitétos je okamžitě bezmocný, protože Platón zdůrazní onu vazbu, kterou se slovo pojí s tím, co označuje.

- To je pro Heidegger opět zásadní moment: slovo (*onoma*) není pouhé „nechání něčeho zaznít“ (*Verlautbarung*) v podobě nějakého zvuku. Naopak, ve slovu, a to je jeho prvotní význam, je něco míněno; když slyšíme slovo, slyšíme ho primárně a zcela přirozeně jako to vyřčené, nikoli jako zvuk; resp. slyšíme samozřejmě i zvuk, ale ten nám není tématicky dán, na rozdíl od významu (~ primát praxe)

- Tudíž, slovo je vždy tak, že ukazuje na něco => význam slova „nejsoucí“ nemůže ukazovat na něco, co má charakter jsoucího.

- Stejně tak nemůže mířit na „něco“ (*ti*) ani na „jedno“ (*hen*).

- Kdo chce tudíž mluvit o nejsoucím, nutně dojde k tomu, že musí mlčet – v každé promluvě je totiž vždy již spoluřecena jsoucnost, množství a vztahuje vždy již se k „něčemu“.

- Z toho ovšem plyne, že obtíže při mluvení o nejsoucím plynou už ze samé povahy řeči (*legein*) a její struktura, která je takřikajíc uzpůsobena mluvení o něčem, daleko spíš než z povahy jsoucího.

- Je tedy potřeba promyslet způsob, jak by byla možná řeč o nejsoucím.

- Heidegger uzavírá tím, že pokud má být tato řeč možná, musí nejsoucí v nějakém smyslu pro řeč „být“ – to ovšem znamená, že ono „ne-“ musí být zápořem v pro Platóna doposud neznámém smyslu – je tedy potřeba provést revizi *logu* stejně tak jako revizi smyslu onoho „ne-“.